

Jurginių šventės tradicija Palangoje

2022 m. pradžioje Palangos Jurginių šventės tradicija įrašyta į Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo sąvadą. Didelį darbą rengdama paraišką, kad ši tradicija atsidurtų minėtame sąvade, atliko Palangos kultūros ir jaunimo centro folkloro kolektyvo „Mėguva“ vadovė ZITA BANIULAITYTĖ. Ją pokalbiui apie šios tradicijos ištakas, organizatorius, saugotojus, įtaką kurorto žmonių gyvenimui pakvietė DANUTĖ MUKIENĖ.

APIE TAI, KAS SVARBIAUSIA

– *Kaip trumpai apibūdintumėt Jurginių šventę?*

– Jurginės – pavasario, žalumos, žemdirbių ir arkliaganių šventė. Senovėje ji buvo populiari visoje Žemaitijoje. Kaip ją švėsdavo Palangoje, daugiau siai sužinome iš XVIII–XIX a. rašytinių šaltinių. Tikėtina, kad ši tradicija čia atsirado žymai anksčiau. Jurgines pajūrio krašte 1990 m. ėmė gaivinti mūsų folkloro ansamblis „Mėguva“ (jam vadovauju aš pati ir Diana Šeduikienė). Iš pradžių ansamblis jas švėsdavo tik ant Birutės kalno ir Birutės parke.

1992 m. Jurgines kurorte įvardijome jau kaip renginį. Dabar Jurginių šventė kurorte vyksta kiekvieną pavasarį ir jau perauga į festivalį „Jurgi, paimk raktus“. Kiti tos šventės pavadinimai yra Jorė, Jūrė, Jurgi (šventojiškių latvių pavadinimas), Jurginės-Jorė-Pergrubris, „Nuo Atvelykio iki Jurginių“, Jurginių papročių festivalis „Jurgi, paimk raktus“. Lietuvos regionuose Jurgines anksčiau dar vadindavo žemdirbių Naujaisiais metais, samdinių metų pabaiga, pavasario pradžia, gyvulių švente, arkliaganių švente.

Mūsų mieste organizuojamos Jurginės – sinkretinė šventė, kurioje dera papročiai, folkloras, buvi-

mas gamtoje, tikėjimai, taip pat ir svarbūs tautodailės, šiuolaikinio meno, žirgininkystės, kulinarinio paveldo, sporto bei pramogų elementai.

– *Kodėl Jurginių šventė Palangai yra svarbi?*

– Palangai kaip kurortui būtina turėti miesto tradicijų gilumą, prasmingumą ir išskirtinumą atspindinčią šventę. Unikumu Jurginės ir išsiskiria. Jos turi labai prasmingą istorinį pagrindą. Šventės tikslas – išlaikyti su Birutės kalno sakralumu, istorija susijusias tradicijas. To siekiama atsižvelgiant į šių dienų kurorto poreikius kultūrinio turizmo srityje ir propaguojant šiuo metu itin aktualią tvarią gyveneseną.

– *Nuo seno daugiausiai Jurginių šventės renginių Jūsų kurorte vyksta gamtoje...*

– Tai, be abejo, nėra atsitiktinumas. Kurorto gamta turi ypatingo žavesio pavasarį, kai pradeda sprogti pumpurai ir žaliuoti medžiai. Dėl to palangiškiai ir miesto svečiai, atsilus orams, stengiasi vi daugiau laiko praleisti gamtoje. Jurginių kultūrinė aplinka ir patirtis rodo, jog gamtoje atliekamos apeigos ir tam tikra prasme ritualizuotas šventės dalyvių elgesys gamtoje, pasitelkiant folklorą, tradicijomis pagrįstą etiką, ugdo žmogaus visuomeniškumą, pozityvumą gamtai, kelia tautinę savivoką.

ŠV. JURGIS IR JO KULTAS

– *Kada atsirado Šv. Jurgio kultas ir ką Šv. Jurgis simbolizuoja?*

– Šv. Jurgio kultas pradėjo plisti IV a. iš Bizantijos. Jį savo antruoju globėju Lietuva pasirinko dar viduramžiais. Būdamas gyvulių, o ypač žirgų saugotoju, laikui einant jis tapo ir ūkininkų, raitelių, karių bei skautų globėju. Lietuvių dvasinėje kultūroje Šv. Jurgis dar laikomas ir gamtos žadintoju. Vaizduojamas kaip karžygys, kovojantis už krikščionybę, arba kaip nekaltųjų gynėjas, ginantis karalaitę nuo slibino. Nuo senovės šis šventasis buvo patrauklus jaunimui, nes simbolizuoja kovą su blogiu, kurį reikia nugaltėti ne tik visuomenėje, bet ir savyje.

– *Kaip plačiai Šv. Jurgis Lietuvoje minimas dabar?*

– Dabar Lietuvoje yra 24 bažnyčios, kurioms suteiktas Šv. Jurgio vardas. Tiek yra ir parapijų, kuriose vyksta Šv. Jurgio vardo atlydai. Jurginių šventės dabar organizuoja bendruomenės ir kultūros centrai.

Jurginių metu kapelų šventės vyksta Mažeikių rajone, Raseiniuose, Alovėje, Kretingoje, Ryškėnuose, folkloro renginiai – Pikeliuose, Anciūnuose, Pakražantėje, Miežiškiuose. Nuo 2000-ųjų metų ši šventė kaimiškosiomis tradicijomis garsi Šiaulių rajono Raudėnų gyvenvietėje. Marijampolė, kurios miesto herbe yra Šv. Jurgis, rengia Šv. Jurgio vardu pavadintą meno sezoną.

– *Kaip seniai Palangos krašte atsirado Šv. Jurgio garbinimo tradicija?*

– Pagal archeologinių tyrinėjimų metu surinktus duomenis istorikas prof. Vladas Žulkus nustatė, kad paleostonominė stebykla, kurios stulpaviečių statinio pagrindinė ašis nurodo Jurginių laiką, Palangoje ant Birutės kalno buvo XIV–XV amžiuje. Garsas apie čia veikusią pagonišką šventykląėjo plačiai, žmonės ją lankė. Senojo tikėjimo tradicijos šiame krašte išsilaikė ilgiau nei daugelyje kitų Lietuvos vietų. Siekiant pagoniškas tradicijas išnaikinti, šventvietės vietoje (ant Birutės kalno) buvo pastatyta šv. Jurgio bažnytelė.

Rašydamas apie Palangos bažnyčios istoriją vyskupas dr. Jonas Boruta SJ yra paminėjęs, kad pir-

(Nukelta į 20 p.)

SENOJI TRADICIJA

– Kaip pajūrio krašto žmonės Jurgines švęsavo seniau?

Pavasarij, per Šv. Jurgio atlaidus, prie Palangos Birutės kalno suplaukdavo minios žmonių iš Žemaitijos, Klaipėdos krašto ir Latvijos. Iškilminga bažnytinė procesija traukdavo per miestelį Birutės kalno link. Žmonės čia suvedavo daug arklių, juos vedžiodavo apie kalną, melddami jiems sveikatos. Kad prašymai ir maldos būtų išklausytos, apeigų dalyviai nešdavo aukas.

Etnografinių ekspedicijų metu užfiksuoti Jurginių papročiai rodo, kad jie yra susiję ne tik su žemės ūkio darbų pradžia ir pirmuoju gyvulių išginimu į ganyklas, bet ir su bendruomeniškėmis pramogomis: kaimynų lankymu, norint jiems palinkėti sėkmės, vainikų pynimu ir kopytstulpių su Šv. Jurgiais vainikavimus, arklių prausimu jūroje, arkliaganų vaišėmis. Su šia diena susiję papročiai turėjo užtikrinti gyvuliams gerą sveikatą. Tikėta, kad smagiai pagarbinus Šv. Jurgį, įmanoma nugalėti ligų, bado ir kitų negerovių slibiną. Dėl šios priežasties Jurginių giesmėms, dainoms, rateliams buvo priskiriama magiška galia.

Gydytojas, visuomenės ir valstybės veikėjas, pirmasis Palangos miesto burmistras dr. Jonas Šliūpas 1884 m. žurnale „Aušra“ pateikė įdomų Palangos klebono Barausko pasakojimą, kuriame nurodyta, kaip anksčiau šiame pajūrio krašte buvo švenčiamos Jurginės. Straipsnyje rašoma, kad atlaidų metu vykdavo procesija, apie Birutės kalną vedžiodavo arklius, ant kalno nešdavo aukas. XXa. pr., kai Lietuva buvo carinės Rusijos žinioje, čia Jurginių diena buvo nedarbo diena. Tar-

moji bažnytelė ant šio kalno buvo pastatyta 1506 ar 1554 metais. Jai sunykus, iš Šventosios buvo perkelta medinė koplyčia, o 1869 m. vietoje jos pastatyta mūrinė koplyčia – jau trečioji toje pačioje vietoje. Jos visos trys buvo pavadintos šv. Jurgio vardu.

Nuo XVI a. rašytiniuose šaltiniuose nurodoma, kad Birutės kalnas buvo pagonių religinio kulto vieta. Istorikas Motiejus Strijkovskis rašo, kad žemaičiai ir kuršiai šį kalną vadina Šventos Birutės vardu, kad ant jo vykdavo didelės iškilmės, kurių metu kunigas pririnkdavo skaitlingų aukų.

1752 m. Popiežiaus Benedikto XIV bulė suteikė Palangos bažnyčiai Šv. Jurgio atlaidų teisę (patvirtinta 1785 m.).

Legendomis apipintas Birutės kalnas (vietiniai latviai jį vadina Jurgio kalnu) nuo seno yra šventa vieta ne tik palangiškiams, bet ir kiekvienam lietuviui. Kalną tyrinėję archeologai nustatė, kad čia yra buvusi dangaus šviesulių stebykla. Šio statinio pagrindinė ašis rodo, kad balandžio 23-oji – svarbiausia palangiškių šventė. Senosios šventvietės garbinimo tradicija buvo tęsiama pastačius ant šio kalno Šv. Jurgio koplyčią.

pukario metais Jurginės tapo darbo diena, tačiau ir toliau kaimuose žmonės ją švęsdavo. Ji buvo populiari visoje Lietuvoje. Paplitimą Žemaitijoje patvirtina tyrinėtojų Jono Balio, Balio Buračo, Juozo Mickevičiaus, Vlado Statkevičiaus, Nijolės Marcinkevičienės bei kitų tradicijų tyrinėtojų surinkta medžiaga.

Ignas Končius ir Viktoras Ruokis 1926 m. išleistoje knygoje „Palangos kraštas“, minėdami Palangos katalikų bažnyčios senąsias inventorines knygas, rašo: „Dukart į metus atlaidai su procesija į koplyčią marių krašte, vietoje, vadinamoje Biruta: Šv. Jurgio kankinio ir Šv. Kazimiero dienoje.“

1992–2004 m. etnografinius tyrinėjimus vykdžiusi Nijolė Marcinkevičienė, Martynas Užpelkis, Vyktintas Vaitkevičius, Zita Baniulaitytė užfiksavo senųjų krašto gyventojų – žemaičių ir kuršininkų – prisiminimus apie XX a. pr. Palangoje vykdavusius Šv. Jurgio atlaidus ir Jurginių papročius. Šventojiškis krašto istorijos ir kultūros tyrinėtojas Mikelis Balčius iki šiol prisimenantis, ką apie minėtus atlaidus ir Jurginių šventę porindavo jo bobutė ir kiti vietiniai latviai, pažymi, kad šventojiškiai žvejai Birutės kalną visada vadindavo Jurgio kalnu.

PALANGOS JURGINIŲ ŠVENTĖS SAVITUMAS

– *Kuo Palangoje Jurginių šventės tradicijos Palangoje buvo savitos?*

– Nuo seno Palangos krašto tradicijas ir papročius daug kuo lėmė jo geografinė padėtis. Birutės

kalnas ir ant jos buvusi šventvietė dar ir šandien daro įtaką miesto gyvenimo ir kultūros tradicijoms. Istorikas Bronius Dundulis yra pažymėjęs, kad „Palanga – Birutės šlovės vieta“. Be Birutės kalno, kaip ir be jūros, šio krašto žmonės neįsivaizduoja savo gyvenimo ir tokių švenčių kaip Jurginės.

Archeologas Vladas Žulkus mano, kad viduramžiais Jurginės buvo itin svarbios žvejams, nes kaip tikėjo pagonys, šv. Jurgiui priklausė ir „audros debesis tvarkyti“. Iki Jurginių šiame krašte dažniausiai jau būna praūžusios didžiosios pavasario audros, tad po Jurginių pagal nusistovėjusią tvarką žvejai čia pradėdavo laivybos sezoną. Spėjama, kad tuo metų laiku čia vykdavo Mėguvos žemės bendruomenės sueiga, buvo sudaromi svarbūs prekybiniai sandėriai.

(Nukelta į 22 p.)

XVII–XVIII a. Žemaitijoje plačiai išplitus procesijoms, tikėtina, kad Palangos Jurginių dieną ši katalikiška praktika buvo naudojama. Štai ką rašo pirmasis Palangos burmistras Jonas Šliūpas 1884 metais laikraštyje „Aušra“ paskelbtame straipsnyje, kuriame pacituotas jau minėto Palangos klebono B. Barausko pasakojimas: „ant Birutės kalno... ant švenčių kovo 4 d. ir balandžio 23 d. susibėgdavo minios žmonių prūsų ir latvių, susivesdavo daug arklių ir juos aplink kalną iškilmingai vedžiodavę melddami Dievo, idant jis per užtarimą Šv. Jurgio gelbėtų juos nuo limpančių ligų ir antpuolimo vaigių. Tądien aukodavo Dievui iš vaško nulipintus visokio didumo arklius, kožnas pagal išgalę: vieni didesnius, kiti mažesnius: gi artojai dėjo akėčias, žambius ir kitus ūkės įnagius, o ūkininkaitės – veršius, paršus ir kitus vaškinius padargus“.

Nors 1819–1921 m. Palangos kraštas priklausė Kuršo gubernijai, dauguma Palangos ir jos apylinkių gyventojų iki XX a. pirmosios pusės buvo žemaičiai katalikai krikščionys.

Ne tik ikikrikščioniškieji, bet ir kuršiškieji, t. y. Lietuvos latvių etninės mažumos dalies, tikėjimo, gyvenimo būdo savitumai, jų sąveika įtakojo šio krašto švenčių specifiką. Latvių etnografė M. Viksna Šventojoje užrašė tokią Piparų Margietos papasakotą legendą: „Palangoje, Lietuvoje, yra Jurgio kalnas, ant jo žuvis – žvėris, iš utėles išaugusi, tik tai Švents Jorgis ant balto žirgo nudūrė didįjį žvėrį. Pats žuvo.“ Mikelis Balčius ne kartą yra minėjęs, kad „Jurgis ant kalno smaką nudūrė“. Žvejams kalnas buvo svarbus kaip orientyras iš jūros ir kaip apeigų vieta. Ten jie per Jurgines nešė aukas, kad žvejyboje sėkmė lydėtų, nes tikėjo, kad tas kalnas stebuklingas.

Tai yra liudijęs Mikelis Balčius, Katrina Kavolienė-Kavalskytė. Šventojiškis žvejys Niklaus Vindigis man yra pasakojęs, kad per Jurgines ant Jurgio kalno „žvejų žmuonas nešdava apdžiuovėnė tèn menkės kuokės. Tèn duovanas ka gerà sektūs žvejyba“.

Į Palangos atlaidus susirinkdavo labai marga publika ir ne tik kuršininkai, prūsininkai evangelikai liuteronai ar žvejai. Daugumą sudarė Palangos krašto žemdirbiai ir katalikai. Jie meldavosi, eidami apie Birutės kalną ar šliauždami keliais apie Šv. Jurgio koplyčią. Aukas nešdavo įvairias „kad avys eitų ant rankų – vilnas nešė“ (informaciją pateikė Karina Kavolienė-Kavalskytė). Martynui Užpelkiui Jurgieta Gedgaudienė yra sakiusi, kad „jei prie gyvulį kas nuorintais arba kam kas, liuob nešti ont Birutės kalna, ten pasimelsti ir paliks ten kuokį ... ar ten pinigą, ar kū nuorintais, tuokius kap pažadus“. Jons Bielis yra sakęs: „Mana tievas jau nenešė, bet kiti senesni žmuonės nešdava aukas ant Birutės kalna: vilnų – kad avys gerai užsiderėtų, grūdus – kad geras derlius būtų. Nežinau, koku laiku, bet ten užkurdavo laužą, poterėdava, kad geras metas būtų, geras derlius, gera žvejyba. Per kažkokią šventę. Tep esu nuo tievuka girdėjęs“.

Vyresnio amžiaus pateikėjai yra pasakoję, jog girdėję, jog per Jurgines prie Birutės kalno rinkdavosi ubagai. Gyventojai jiems duodavo kiaušinių, pieno, sūrių, sviesto, vilnų, kad geriau sektųsi gyvulius auginti. Regina Andriekutė yra minėjusi, jį XV–XX a. Birutės kalnas buvo bendruomeninių ir asmeninių apeigų vieta. Čia eita melstis per šventes ir ištikus bėdai, o jaunimas skirdavo pasimatymus.

Senųjų papročių, susijusių su pagarba gyvuliams, buvo nulemtas įsitikinimas, kad šventės dieną nega-

lima dirbti su arkliais žemės, kad būtina per Jurgines pirmą kartą į laukus išleisti gyvulius, jei neganyti, tai nors pasilakstyti. Pirmą kartą išgenamos karvės buvo aprūkomos verba, kad bloga akis jų nenužiūrėtų. „Per Jurgį gyvulius išvarydavo, bet ėst nebuvo ko. Pavaikščios ir varysies atgal. Išleidžiant į ganyklą, pasmilkys verba. [...] Prieš Jurgį būtinai avižas sėjo. Ant Jurgio daigą išdygę, jau žaliuodavo“ (informaciją pateikė S. Vygontienė).

Spėjama, kad tikėjimas, jog per Jurgines turėtų būti sudugusios avižos, bus nulemtas arklių gerbimo papročių. Per pajūrį ėjo svarbūs prekybos, pašto, karo žygių keliai, o pagrindinė transporto priemonė seniau buvo žirgas. Palangoje XVIII–XIX a. jau klestėjo verslas vasarą vežioti traukiniais atvykusius poilsiautojus į Liepoją ar Kretingą. Palangoje, žirgai buvo itin gerbiami ir mylimi. Iki šiol mėgstama pasipuikuoti jais – gražiais, eikliais, ištikimais.

Per Jurgines ne tik kad su arkliais nieko nedirbo, bet, kaip jau minėta, juos vedžiodavo aplink Birutės kalną, kad juos globotų Šv. Jurgis. Kaip prisimena palangiškiai, „jauni vyrai vesdavosi arklius jūroj maudytis, merginos eidavo pažiūrėt...“ (informaciją pateikė S. Vygontienė).

Arkliaganiai, pagerbdami šv. Jurgį, apvainikuodavo jam skirtus koplytstulpius, susirinkę vaišems maisto iš šeiminkių, lankydavo vieni kitus, linkėdami geros gyvulių sėkmės, gausaus derliaus, sveikatos, vaišindavosi ir linksmai dainuodavo.

Lietuvos nacionalinio muziejaus ekspedicijų medžiagoje randame žinių, kad Palangos apylinkėse Jurginės buvo šventi-

nė diena ir jos metu drausdavo dirbti su arkliais žemės darbus, tikint, kad laikantis šio papročio arkliai bus sveiki ir darbingi visus metus. Moterys per Jurgines vengdavo austi, kad, darydamos žiotis, nasrų vilkams neatvertų, o šie gyvulių neišnešiotų. Kadangi tą dieną nedirbdavo, gyventojai daugiau laiko skirdavo bendravimui su kaimynais, pramogoms, linksmybėms. Dar šventės išvakarėse jaunimas eidavo per kiemus iškilmingai pranešdamas, kad atjoja Jurgis ant balto žirgo, linkėdavo šeiminkams, kad gyvuliai sektųsi, būtų sveiki. Už tai juos šeiminkas apdovanodavo kiaušiniais. Buvo tikima, kad jei šią dieną praleidi bendraudamas, palengvini gyvulių ganymą – gyvuliai nesiskirsto, laikosi bandoje. Tikėta, kad smagiai pagarbinus Šv. Jurgį, nugalimas ligų, bado ir kitų negerovių slibinas, priartinamas pavasario linksmybių laikas. Dėl šios priežasties Jurginių giesmėmis, dainoms, rateliams buvo priskiriama magiška galia.

Dar ir šiandien Palangoje gali dažnai išgirsti: „atjos Jurgis ant balto žirgo“ (informaciją pateikė Emilija Černeckienė). Tikėtina, kad neatsitiktiniai tarpukariu ir skautų, kurių globėjas yra Šv. Jurgis, stovyklos vykdavo Palangoje – šalia Birutės kalno.

Mikelis Balčius rašo, kad pajūrio krašto gyventojai „žinojo, kad per

(Nukelta į 24 p.)

Jurgius [...] pagal seną paprotį baigėsi samdomos šeimos darbas. Bet svarbiausia buvo žinia, kad po Jurgio „dzeguze kuko“ jau galima laukti perkūnijos ir šilto lietaus, gaivinančio visą žalumą bei lakstyti basomis „var iet basomis un iet peldet“.

Manoma, kad Jurginių atlidai pradėjo nykti 1907 m. miesto centre vietoje senosios bažnyčios pastačius naują ir Šv. Roko atlidams tapus didžiausia Palangos religine švente, sutampančia su kurortinio sezono pabaiga.

Iki šiol palangiškiai žino, kad Birutės parką ir kalną geriausia pradėti lankyti pavasarį ne nuo Velykų, nes tada takeliai dar būna šlapi, o nuo Jurginių, kai parke jau būna sutvarkyti medžiai ir želdynai. Dabar Birutės parko darbuotojai Jurgines vadina parko sezono atidarymu.

JURGINIŲ ŠVENTĖS PUOSELĖJIMAS, ORGANIZAVIMAS PALANGOJE KAIP JI PASKUTINIAIS METAIS KEIČIASI

– Kaip Jurginių tradiciją gaivina ir puoselėja Jūsų folkloro kolektyvas „Mėguva“, kaip Jurginės švenčiamos Palangoje paskutiniais metais?

– Gaivinti Jurginių tradicijas pradėjome 1990 metais. Iš pradžių nesiekėme, kad Jurginės mieste taptų švente. Metams einant, į Jurgines atvykstant vis daugiau folkloro ansamblių, pradėjus organizuoti konferencijas, eitynes bei kitas Jurgines lydintis veiklas, kurorte vykstančios Jurginės tapo vis plačiau žinomos, populiarios ir pradėjo reprezentuoti kurorto etninę kultūrą. Dabar kasmet į Palangą iš įvairių Lietuvos vietų mūsų kolektyvo pakviesti susirenka folkloro ansambliai, kurių procesija, tapusi linksmomis eitynėmis, iš miesto centro pasuka link Birutės parko. Čia jie pavasarinėmis dainomis, sutartinėmis, įvairiausių liaudies instrumentų ulbėjimais rungtyniauja su paukščiais. Sukami rateliai apie pradedančius žaliuoti parko medžius tol, kol pučiamų ragų garsai sukviečia visus ant Birutės kalno. Tada čia skamba pačios gražiausios šventės dalyvių atliekamos dainos. Vakare renginio dalyviai, nešini uždegtais fakelais, nusileidžia nuo kalno ir uždega laužus prie jūros.

Šią šventę ypač mėgsta jaunimas, nes jos metu jiems sudaroma galimybė laisvai atskleisti visus savo tradicinės kultūros suvokimo įgūdžius, pajusti gamtos ir žmogaus harmoniją.

Yra susiformavusi tradicija, kad kitą šventės dieną (sekmadienį) ant Birutės kalno prie Šv. Jurgio koplyčios aukojamos Šv. Mišios už Lietuvos žemdirbius.

Šventę siekiama padaryti vis patrauklesnę eiliniam žiūrovui, aktualesnę šiuolaikiškam žmogui. Palangiškiams Šv. Jurgis dabar labiau patrauklus ne kaip žemdirbių ir gyvulių globėjas, o kaip riteris ir kovotojas.

Plėtodami Jurginių tradicijas siekiame renginių dalyvius sudominti gyvą krašto tradicija, išryškinti nūdienos žmogaus vertybinį santykį su gamta ir menu. Tikimės, kad artimiausiais metais Jurginių šventė kurorte taps dar plačiau žinomu tradiciniu festivaliu.

Palangoje vykstantys Jurginių renginiai yra skirti įvairaus amžiaus, įvairių pomėgių palangiškiams ir miesto svečiams. Organizuojant juos apjungiamos daugelio Palangos bendruomenių kūrybinės pajėgos, pasitelkiami į pagalbą moksleiviai savanoriai, skautų

organizacijos nariai, jojikai. Palangiškiai noriai prisideda prie Jurginių šventės renginių organizatorių, nes supranta, kad kurortui labai svarbu puoselėti ir vietos gyventojams bei miesto svečiams parodyti šio krašto tradicijų savitumą, gilumą, išryškinti jų prasmę.

– *Einant metams, juo labiau dešimtmečiams, šimtmečiams keičiant vienas kitą, mūsų gyvenimas, poreikiai keičiasi, tad, gaivinant senąsias tradicijas, daug ką visiškai perkelti į dabartinį gyvenimą neįmanoma. Kaip senosios Jurginių tradicijos Palangoje yra adaptuojamos?*

– Kaip jau minėta, Jurginių šventės pagrindas yra iš seniausių laikų išlikę ir šiandien vietos išskirtinumą parodantys papročiai. Jurginių organizatoriai stengiasi, kad šventės metu atliekamos atkurtos ir dabarties miesto renginiui pritaikytos apeigos nebūtų senųjų papročių iliustracija, primenančia nevykusį spektaklį. Renginio metu siekiame atskleisti bendražmogiškas vertybes ir ieškome tokių ritualo formų, kurios šiuolaikiniams žmonėms suteiktų galimybę pajusti ryšį su protėvių pasaulėjauta, kultūra, pagarba gamtai. Kad šventės idėja, turinys sudomintų ir pritrauktų daugiau žmonių, programa praturtinama vizualaus meno, sportiniais ir pramoginiais renginiais.

Jurginių šventė Palangoje – kalendorinė šventė, turinti pažintinę-pramoginę paskirtį, o tradicijos saugotojų bendruomenei tai ir apeiginė šventė, glaudžiai susijusi tiek su krikščioniškos, tiek ir su senosios baltiškios pasaulėžiūros elementais. Tai stengiamės neužmiršti.

Ypatingomis progomis, šventės organizavimui gavus didesnę finansavimą (taip atsitiko 2013 ir 2021 metais), buvo išbandyta nauja šventės forma – festivalis. Tai sudarė galimybę išplėsti buvusių atlaidų programą vizualiaisiais menais, sporto pramogomis, edukacijomis, kulinarinio paveldo ir kitokiomis veiklomis. Šioje formoje pinasi bažnytinės apeigos, folklorizuotos liaudiškos apeigos, užuominos į senuosius tikėjimus ir pramogos. Jurginių dieną anksčiau vykdavusi bažnytinė procesija yra tapusi linksmomis eitynėmis. Ji, kaip ir seniau, prasideda prie kurorto centre esančios bažnyčios, keliauja tuo pačiu maršrutu iki Birutės kalno. Kaip ir seniau, ant Birutės kalno yra aukojamos Šv. Mišios.

Seniau į Šv. Jurgio atlaidus Palangoje žmonės rinkdavosi iš kaimyninių kraštų, Mažosios Lietuvos ir Kuršo. Dabar į šventę atvyksta folkloro ansambliai iš visos Lietuvos, kartais – ir iš užsienio.

Palangos Jurginių svečiai iš Prancūzijos ir Latvijos

Aukų nešimą ant kalno dabar simboliškai pakeitė šios tradicijos puoselėtojų aukojamos pačios gražiausios dainos, linkėjimai. Prie koplyčios žmonės uždega žvakių, kartais net padeda margučių – tai kurorto gyventojų, kitų žmonių simbolinės aukos.

Šiandien žmonės žirgų apie Birutės kalną nebevedžioja, bet raiteliai, vedeliojantys žemaitukų veislės žirgus, lydi eitynes mieste, prie Birutės kalno prisijungia prie ratavimų, pajūryje dalyvauja slibino sunaikinimo misterijoje.

Kaip jau minėta, seniau per Jurgines žmonės žirgus maudydavo jūroje. Šis paprotys yra atgaivintas – šventės dieną ir šiandien galima išvysti į jūrą įbridusius žirgus; šventės rengėjai kviečia žirgų augintojus dalyvauti šventėje.

Istorinis Birutės kalno ir šio kalno koplyčios pagerbimas vyksta ir šiandien: kalnas papuošiamas vartais, apvainkuojama Šv. Jurgio koplyčia, vyksta šventinimai per Šv. Mišių apeigas, ant Birutės kalno kviečiama ragų sąžauka, ant kalno dainuojama, skamba giesmė Šv. Jurgiui.

Seniau Šv. Jurgio atlaidai visada būdavo bendruomenės šventė. Šiandien tokia ji tampa gausiam

(Nukelta į 26 p.)

būriui čia atvykstančių folkloro ansamblių narių, didelei daliai palangiškių, į kurortą atvykstančių svečių, kurie tarsi didelė gentis švenčia savo simboliu atlaides mūsų kurorte.

Laukų lankymą yra pakeitęs medžių lankymas Birutės parke.

Jurginės Palangoje anksčiau buvo kalendorinė bendruomeninė apeiginė ir ūkinė paskirties šventė. Dabar tai kalendorinė bendruomeninė pažintinė-pramoginė šventė su atkurtais apeigų elementais.

– Jau paminėjote pagrindines šiandien kurorte vykstančių Jurginių šventės formas. Kaip jos keitėsi nuo 1990-ųjų metų, kai čia šią šventę pradėjote gaivinti?

– Metams einant kai kas, be abejo, keičiasi, bet išlieka svarbiausios, jau anksčiau susiformavusios tradicijos ir su jomis susijusi šventės eiga.

Kad Jurginės švęsti būtų patogiau, šventė vyksta savaitgalį – jei sutampa, tai balandžio 23 d., jei ne, ji rengiama artimiausią Jurginėms savaitgalį.

Kasmet šventės scenarijus koreguojamas pagal tų metų aktualijas – ar tai jubiliejus (pvz., „Mėguvos“ 30-metis), ar tai yra proginiai (Lietuvos Respublikos Seimo, UNESCO ir kt. paskelbti metai), ar tai išryškintas kuris nors svarbus Palangos istorijos faktas. Programą dažnai koreguoja ir renginiui skirtos lėšos.

PALANGOS JURGINIŲ ŠVENTĖS ORGANIZATORIAI IR PAGALBININKAI

– Kaip Jūs rengiatės šventei?

– Pasiruošimo darbai reikalauja nemažai žinių ir praktikos, o darbų apimtys – neišmatuojamos. Bet, kai į šiuos darbus įsijungia kurorto bendruomenė, net ir sudėtingiausi pasirėngimo šventei vinčiai būna įveikiami.

Tokių švenčių organizatoriams svarbu žinoti tradicinio dainavimo stilistikos ypatumus, koks yra stilingas tradicinis grojimas liaudies muzikos instrumentais, kaip šokami tradiciniai liaudies šokiai. O kur dar įvairių tradicinės gyvenamosios, kulinarinio paveldo ir, žinoma, tautinio kostiumo nešiosenos išmanymas, reikalingas folkloro ansambliams! Amatų edukacijoms reikia meistrų, kurie ne tik išmanytų savo amatą, bet ir gebėtų bendrauti su žmonėmis, o ypač vaikais. Tai aktualu ir gaminant liaudies instrumentus, ir kepant tradicinę duoną, ir žaidžiant spor-

tinius liaudies žaidimus – gebėjimas juos parodyti, pristatyti atitinkamoje sociokultūrinėje aplinkoje prisideda prie veiklų įtraukumo ir patrauklumo.

Pagrindinius šventės organizavimo, kūrybinius, informacijos sklaidos, savanorių veiklų koordinavimo, kolektyvų atrankos ir koordinavimo, techninius darbus atlieka darnus Palangos kultūros ir jaunimo centro kolektyvas. Kūrybiniame procese dalyvauja būsimi dalyviai – folkloro ansamblių vadovai ir ansamblio „Mėguva“ nariai.

Rengiant parodas, vykdant edukacijas, kuriant slibiną padeda tautodailininkai ir profesionalūs menininkai. Šventės ženklą (logotipą) yra sukūrusi Palangos grafikė Gražina Oškinytė-Eimanavičienė. Slibino skulptūrą kasmet iš ekologiškų medžiagų (medienos, šiaudų, lininio audeklo) kuria palangiškis tautodailininkas Linas Žulkus. Sudėtingame šios skulptūros gamybos, transportavimo ir pastatymo bei veikimo kelyje talkina kiti tautodailininkai, UAB „Palangos komunalinis ūkis“, nemokamai tam skiriantis transportą.

Visas Birutės parką prižiūrintis Palangos botanikos parko kolektyvas stengiasi, kad parkas po žiemos iki Jurginių būtų sutvarkytas. Jis prie Birutės kalno pastato vartus, ant koplyčios pakabina vainiką. Daug kurorto bendruomenės narių įsitraukia į pasiruošimo šventei veiklas, ieškodami ir surinkdami tujų, buksmedžių šakas, iš kurių pinami vainikai. Pinant juos mielai dalyvauja Palangos trečiojo amžius universitetą lankantys kurorto gyventojai. Jie taip pat talkina ruošiant vakaronei salę, vaises, budi parodose, kurias rengti padeda gerai šį darbą išmanantys Palangos kurorto muziejaus ir miesto savivaldybės bibliotekos darbuotojai.

Palangos jaunimas šefuoja į šventę atvykusius kolektyvus, organizuoja eitynes, padeda pagaminti Jurginių atributiką, vykdo edukacines veiklas, padeda sutvarkyti žaidimams ir vakaronei skirtas erdves.

Raiteliai – ypatinga šventės puošmena. Jų veiklas koordinuoja Liudas Augaitis. Raitieji skautai atveža žemaitukų veislės žirgus iš Salantų apylinkių, paruošia juos eitynėms. Šventės metu raiteliai būna pasipuošę skraistėmis ir žalumynais.

Palangos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios parapijos bendruomenė rūpinasi ne tik Šv. Mišių ant Birutės kalno organizavimu, Šv. Jurgio koplyčios papuošimu, bet ir giedoriams skirtomis vaišėmis, šventės informacijos sklaida.

Tie, kurie organizuoja ir vykdo Jurginių šventės

veiklas, darniausiai jau gerai išmano šį darbą, turi reikiamų žinių, įgūdžių bei patirties įvairiose etninės kultūros srityse, pamoko, pakonsultuoja tuos, kas į šiais veiklas naujai įsijungia.

– *Kas Palangoje dar, be Jūsų folkloro kolektyvo „Mėguva“ yra pagrindiniai Jurginių papročių saugotojai?*

– Mūsų ansambliui, kurį sudaro daugiau negu 20 narių (tai 40–70 m. amžiaus įvairių specialybių žmonės – pedagogai, medicinos darbuotojai, muziejininkai ir kt.) talkina Palangos moksleivių klubo vaikų folkloro kolektyvas „Kikilis“ (vadovė Diana Šeduikienė). Jame – 20 narių. Kartu su vaikais prie tradicijos puoselėjimo prisideda ir jų tėveliai. Tęsiant tradiciją daug prisideda Palangos kultūros ir jaunimo centro jaunųjų vadybininkų komanda. Ji pateikia puikių idėjų, šventei suteikia jaunatviško veržlumo. Talkina ir Palangos savivaldybės Kultūros skyriaus specialistai.

Jurginėse dalyvauja ir daugiau moksleivių, į miestą sugrįžtantys studentai, Palangoje veikiantys ir į kurortą atvykstantys folkloro kolektyvai, tarp kurių yra ir vaikų ansamblių.

Rengiantis šventei ir jos metu dirba savanoriai, kurių dauguma su etnine kultūra iki to laiko nėra turėję nieko bendro. Dalyvaudami Jurginių veiklose jie įgyja itin vertingos patirties – taip plėtėja palangiškių bendruomenės, tęsiančios Jurginių tradiciją, ratas. Vykdamas bendras šventės planavimo, paruošimo, įgyvendinimo, stebėsenos, aptarimo veiklas, su šventės papročiais susijusios žinios, įgūdžiai perduodami tiesiogiai iš vyresnės kartos jaunesnei, iš

senbuvų – naujokams.

Kaip jau minėjau, mūsų ansamblis kasmet į svečius pasikviečia pagrindinius šventės dalyvius – folkloro ansamblius, kurių Jurginėse sulaukiame po 10–15 iš įvairių Lietuvos regionų, kartais ir iš užsienio. Atvykti kviečiami tie, kurie geba tinkamai pritaikyti ir naudoti folklorą, atlikdami jį įsiklauso į gamtą, tinkamai reaguoja į situaciją, geba į veiksmą įtraukti žiūrovą. Nuolatiniai šventės dalyviai yra gerai susipažinę su Jurginių tradicijomis, tad ši šventė yra tapusi jų kolektyvų gyvenimo dalimi. Džiaugiamės, kad tarp jų yra Vilniaus universiteto folkloro ansamblis „Ratilio“ (vad. Milda Ričkutė ir Kristina Aponavičiūtė), Kauno Vytauto Didžiojo universiteto folkloro ansamblis „Linago“ (vad. Laimutė Stasė Proškutė ir Andrius Morkūnas), Vilniaus folkloro kolektyvai „Nalšia“ (vad. Audronė Vakariniene), „Poringės“ (vad. Audronė Vakariniene), Kaišiadorių kultūros centro folkloro ansamblis „Verpeta“ (vad. Valerija Jankauskienė), Šiaulių „Laiptų“ galerijos folkloro ansamblis „Salduvė“, Mažeikių rajono kultūros centro folkloro ansamblis „Alksna“ (vad. Dainora Petrikenė), Mažeikių kultūros centro folkloro kolektyvas „Alksniukai“ (vad. Dainora Petrikenė), Klaipėdos miesto savivaldybės etnokultūros centro folkloro ansamblis „Kuršių ainiai“, Šiaulių „Laiptų“ galerijos folkloro kolektyvas „Salduvė“ (vad. Darius Daknys), Klaipėdos etnocentro folkloro ansamblis „Kuršių ainiai“ (vad. Jolita ir Alyvdas Vosgirdai).

– *Kuo išskirtinis šių ansamblių dalyvavimas Jūsų krašto Jurginių šventėje, kokius kūrinis šventės metu jie atlieka?*

(Nukelta į 28 p.)

Palangos miesto delegacija, renginio vedėja 2022 m. prie Vilniaus Rotušės po renginio, skirto nematerialių kultūros vertybių, įtrauktų į Lietuvos nematerealių kultūros vertybių sąvadą, paskelbimui ir jų puoselėtojų apdovanojimui

– Dauguma į Jurgines atvykstančių ansamblių yra pelnę geriausių Lietuvos folkloro ansamblių nominacijas ir yra „Aukso paukštės“ laureatai, tad jų dalyvavimas Palangos šventėje visada būna ryškus ir kokybiškas, juolab, kad šie kolektyvai jau ne vienerius metus praktikuoja Jurginių šventimo tradiciją Palangoje, gerai pažįsta kurortą.

Šių ansamblių dalyviai šventės metu mieste jaučiasi šventiškai ir tokia nuotaika dalijasi su visais žmonėmis – jie dainuoja, šoka, muzikuoja Palangos miesto aikštėse, skveruose. Natūraliai reaguodami į miesto gyvenimą, tai jie daro ir renginio programos metu, ir spontaniškai, pvz., pasveikina ir pašokdina vestuviniukus. Jurginių šventės Palangoje senbuviai puikiai jaučia, kurioje vietoje ir kuriuo metu tinka vienas ar kitas folkloro kūrinys, o į šventę atvykę nauji kolektyvai tokį pojūtį greitai išsiugdo ir pritaupa prie bendros šventės atmosferos. Jurgines ir dabar ypač mėgsta jaunimas. Jis šventės metu kuria ir jiems aktualias naujas tradicijas, pvz., „Poringių“ ir „Linago“ jaunimas savo naujus narius į tikruosius ansamblicius išventina būtent per Jurgines Palangoje.

Šventės apeiginėse dalyse folkloro kolektyvai dainuoja kalendorines Jurginių, antifonines, su gamta susijusias ir lauke tinkamas atlikti įvairių etnografinių regionų dainas. Birutės parke, tarsi susiliedami į bendrą muzikinį audinį, vienas po kito skamba ragų, skudučių, lumzdelių kūriniai (dažnai polifoniniai), piemenų instrumentinio ir dainuojamojo folkloro kūriniai, improvizacijos dūdmaišiais ir kt. pučiamaisiais liaudies instrumentais, kanklėmis, giedama daug gamtos, pavasario sutartinių.

Šventėje naudojama daug tradicinių muzikos instrumentų, kuriuos atsiveža ir kuriais įvairiose renginio dalyse groja folkloro ansambliai. Įvairių sudėčių instrumentinės grupės, kapelos groja atskiruose ansamblių pasirodymuose, eitynėse, vakaronėje. Parke pučiami ragai, grojama piemenų ir kt. pučiamaisiais instrumentais – skudučiais, dūdmaišiais, lumzdeliais, ožragiais, Sekminių rageliais, molinukais. Ant Birutės kalno pučiami ragai, skambinama kanklėmis. Pajūryje mušami būgnai ir pučiami ragai.

Ant Birutės kalno tradiciškai visi dainuoja su Palangos istorija susijusią literatūrinę dainą „Ant krašto marės Palangos miestely“. Čia pat einami rateliai, paeiliui atliekamos gražiausios kolektyvų pasirinktos dainos, prie kurių noriai jungiasi ir kiti šventės dalyviai. Jurginių eitynėse ir vakaronėje visada skamba tradicinių šokių muzika, o pats šokimas jungia visus šventės dalyvius bei suteikia jiems pasilinksminimo ir bendrystės džiaugsmą; palangiškių Jurginėse sau tinkamą vietą randa platus visų folkloro ansamblių repertuaras.

KOKIA TIKIMYBĖ, KAD JURGINIŲ ŠVENTĖ PALANGOJE IŠLIKS?

– *Kokie pagrindiniai veiksniai daro įtaką tradicijos puoselėjimui?*

– Einant metams Palangos miesto savivaldybėje didėja gyventojų ir čia atvykstančių poilsiautojų, kitų svečių skaičius. Tai keičia miesto struktūrą ir visuomeninį gyvenimą. Didėja įvairių kultūrinių ir pramoginių paslaugų poreikis. Atsižvelgus į tai, kuriasi naujos kultūrinės veiklos formos, atliepančios išaugusius poreikius ir gyventojų lūkesčius. Vis dėlto Jurginių tradicijų, kaip vertybės, išsaugojimui tai turi dvejopą poveikį. Iš dalies didėja galimų vertybės vartotojų skaičius, iš kitos pusės – padidėjus pasiūlai ir informacijos srautui sunkiau pasiekti tikslinę auditoriją. Tad šie pokyčiai reikalauja papildomų žmogiškųjų išteklių, didesnių pastangų ir kūrybiškų marketingo formų. Šventės organizatoriai nuolat kelia klausimą, ar laikui bėgant, keičiantis visuomenei, turi kisti ir pačios šventės kūrimo formos, kaip rasti bendrą vardiklį tarp besikeičiančios bendruomenės poreikių ir siekio išsaugoti festivalio autentiškumą.

Šventės rengėjams kasmet vis sunkiau organizuoti su senosiomis tradicijomis susijusius rengi-

nius, nes kurorte ženkliai didėja renginių įvairovė ir jų skaičius. Tad savivaldybės skiriamas lėšas kultūrai reikia dalinti į vis daugiau dalių. Kasmet vis sunkiau gauti papildomą finansavimą ir iš Lietuvos kultūros tarybos finansuojamų programų.

2006 m. finansavimas Jurginėms nebuvo skirtas. Nepaisant to, šeši ansambliai atvyko į Palangą. Šventė įvyko entuziastingų svečių ir vietinio folkloro ansamblio „Mėguva“ dėka. Bet jei dar keletą metų iš eilės savivaldybė šventei nebūtų skyrusi lėšų, tradicija, ko gero, būtų užgesusi.

Yra daug folkloro ansamblių, net veikiančių kitose pasaulio šalyse, kurie su malonumu dalyvautų palangiškių šventėje, bet visų jų mes į šventę negalime pakviesti, nes neturime pakankamai lėšų, kad galėtume juos priimti.

– *Kokios yra Jurginių šventės kaip tradicijos, nematerialios kultūros paveldo vertybės apsaugos priemonės?*

– Šventės renginiai kasmet buvo filmuojami ir fotografuojami. Iš surinktos medžiagos 2012 metais buvo sukurtas DVD filmas „Jurginės Palangoje“. Iš pradžių neturėjome archyvo, kuriame būtų galima kaupti visą surinktą švenčių informacinę medžiagą. Dabar mums pagalbos ranką tiesia Palangos kurorto muziejus – jis sutinka archyvuoti medžiagą apie Jurgines Palangoje

Anksčiau Jurginių šventę buvo sudėtinga organizuoti, nes labai mažam Palangos kultūros centro kolektyvui tai būdavo didelis iššūkis. Nuo 2017 m. Palangos kultūros ir jaunimo centre dirbti pradėjo

puikus specialistų būrys, tad atsirado galimybė išplėsti šventės veiklas ir pradėti auginti Jurginių festivalį.

Dėl mažo šventės biudžeto ankstesniais metais jos reklamai būdavo skiriama nedaug dėmesio. Mieste keičiantis kultūrinių renginių viešinimo ir sklaidos strategijai, atsirado galimybė parodyti pasauliui, kokias vertybes turime.

Akivaizdu, jog ateityje Palangos Jurginių tradicijų gaivinimas ir savitumo išlaikymas bus pasiektas tik dar labiau senuosius papročius pritaikius šandienos visuomenės poreikiams. Tradicijų tęstinumą turėtų garantuoti naujų šventės organizavimo partnerių pritraukimas.

*Dėkoju už pokalbį.
Sėkmės Jums!*

Eglės Mekuškienės ir Danutės Mukienės nuotraukose – Palangos Jurginių šventės akimirkos

